

Ove se godine prijavio do sada najveći broj predlagatelja novih riječi – 385 osoba predložilo je čak 538 novih riječi. Odjek je u javnosti i ove godine bio doista glasan i brojna su sredstva javnoga priopćavanja popratila izbor novih hrvatskih riječi. Sve to svjedoči o povećanom zanimanju javnosti za naš natječaj, ali i za hrvatski jezik i rječničko blago hrvatskoga jezika.

Vrijedno je napomenuti da je naš natječaj, kao primjer i uzor za nove hrvatske riječi, ušao i u nastavu hrvatskoga jezika. U udžbeniku Hrvatska kriješnica za 5. razred osnovne škole u nastavnoj jedinici Hrvatski jezik i dvojezičnost, navode se riječi *straničnik*, *uspornik*, *osjećajnik*, *zaslonik* i *dodirnik* uz napomenu da su te riječi „pobijedile na natječaju za najbolju novu hrvatsku riječ. Natječaj raspisuje časopis Jezik.“

Povjerenstvo časopisa Jezika ocjenjuje prijedloge i izabire najbolje riječi, a povjerenstvo čine: predsjednica Sanda Ham, članovi Igor Čatić, Zvonimir Jakobović, Hrvoje Hitrec, Marko Kovačić, Nataša Bašić, Mario Grčević, Dubravka Smajić, Mile Mamić i Ljubica Josić. U užu je krug ušlo 15 riječi, abecednim redom:

bakroza (hepatolentikularna degeneracija ili Wilsonova bolest), *dimodojavnik* (detektor dima), *izazor* (retrovizor), *javnozborac/javnozborstvo* (PR), *krugotok* (kružni tok), *obrubnik* (lajsna), *odricajnica* (engl. *disclaimer*; izjava o odricanju od odgovornosti), *otpadalište* (odlagalište otpada), *prestrujnik* (strujni adapter), *pridatak* (engl. *plug in*), *prijevodnici* (titlovi), *prikaznik* (displej), *šećerice* (biljke od kojih se proizvodi šećer), *zaključaj* (engl. *lockdown*), *znojilište* (sauna).

Valja naglasiti da riječ *prikaznik* (displej) nije ušla u najuži izbor jer je zabilježena i u rječniku i u enciklopediji, ali nije u široj upotrebi pa smo željeli upozoriti na nju, isto je bilo i s riječju *igričar* za gejmera, *smučko* za engl. *smoothie*, *obuvalica* za žlicu za obuvanje, *sućutnica* za izraze sućuti – dobre riječi, ali već u upotrebi.

Ove su godine za najbolje nove riječi u 2022. izabrane riječi *prestrujnik*, *šećerice* i *bakroza*.

Prestrujnik

Prvonagrađena riječ

dr. sc. Tomislav Meštrović, dr. Ognjen Ožegić

Za riječ *adapter* postoji nekoliko hrvatskih riječi – *pretvarač*, *pretvornik*, *prilagodnik*, međutim postoji i najmanje deset različitih vrsta adaptera (*pretvarača*, *pretvornika*, *prilagodnika*) koji nemaju veze sa strujom, a svi su *adapteri* – za bicikl, za crpku, za traktor, za kombajn, čelični, hidraulični, za plin, za zvučnike (razgovorno – činč), za plinsku bocu.

Adapteri za struju (ovi naši mali za mobitele, tablete i računala) ili se nazivaju adapteri ili strujni adapteri (ili razgovorno – „ono za struju“), tako da je *prestrujnik* potrebna riječ jer sužava pojam adaptera i točno ga određuje, tvorbeno je i upotrebno spretniji jer je samo jedna riječ.

Predlagatelji *prestrujnika* na našem natječaju sudjeluju od 2017. Do sada su bili uspješni i bili dva put u užem krugu (*ukožnica* za *tetovažu*, *društvo* za *lockdown*), ali ovo im je prva nagrada.

Šećerice

Drugonagrađena riječ

dr. sc. Leonardo Štrac, Izabela Štrac

Uz žitarice i uljarice, s riječi *šećerice* dobili smo i zajednički naziv za šećernu repu, šećernu trsku (moguće i kukuruz šećerac, odnosno kukuruz od kojega se pravi kukuruzni sirup). Zamolili smo kolege s biologije i na Prehrambeno-tehnološkom fakultetu u Osijeku za komentar – kažu da riječ ima smisla, da ima potrebe za njom.

Jezikoslovno je dobra. Mogući prigovor da je *šećer* turskoga podrijetla i da imamo *slador* ne stoji jer ni jedan hrvatski rječnik ne upućuje sa šećer na slador, a i šećer je proširen; repa je šećerna i trska je šećerna; kukuruz je šećerac. Primjerice, ulje (u uljarice) grčkoga je podrijetla pa je opet posve udomaćeno i prihvaćeno.

Predlagatelji, otac i kći, prvi su se put javili, a Leonardo Štrac u svom je obraćanju nazočnima rekao da je ponosan što je svoj jezik obogatio novom riječi.

Bakroza

Trećenagrađena riječ

dr. Marko Bukna, Martina Pehar

Hepatolentikularna degeneracija ili Wilsonova bolest naziv je za bolest u koje dolazi do nakupljanje bakra u tkivu.

Brojne se bolesti tvore u hrvatskom jeziku dometkom -oza (tuberkuloza, skolioza, škrofuloza, kifoza, plastoza, stirenoza, silikoza, bisinoza, azbestoza) i taj se dometak, iako grčkoga podrijetla, danas smatra neutralnim.

Prema kemijskom elementu beriliju naziv je bolesti berilioza. Nova riječ bakroza za staru bolest uklapa se u sustav, značenjski je prozirna i laicima jasnija. Dakako, nova riječ nema namjeru zamijeniti latinski, službeni naziv, ali lakše ćete razumjeti i zvučat će manje strašno ako ste oboljeli od *bakroze*, a ne hepatolentikularne degeneracije.

Ostaje pitanje treba li bolesti nazvane po imenima – Wilsonova bolest – zamijeniti općim imenicama. Godine 2008. dobili smo riječ *proširnica* za stent (dr. Drago Štambuk ju je predložio), isto vrlo značenjski prozirniju i jasnu iako je *stent* nazvan prema Charlesu Stentu. Uz *stent* valja napomenuti da je mijenjao naziv, od *Wallstents* do *stent*. Nadamo se da će i bakroza pronaći svoje mjesto jer *proširnica* svakako jest. Predlagatelji su se prvi put javili na naš natječaj.

Nagrađenicima pripadaju novčane nagrade, od ove godine eurske – 1. nagrada 600 eura, 2. nagrada 400 eura, 3. nagrada 200 eura. Nagrade i kipiće akademskoga

kipara Tonka Fabrisa koji prikazuju Ivana Šretera, dodjeljuje Zaklada „Dr. Ivan Šreter“, a diplome časopis Jezik.

Svečanost je dodjele vodila Jezikova tajnica i članica Uredničkoga vijeća Jezika Ljubica Josić. Kraćim pozdravnim govorom dodjelu je nagrada i okrugli stol otvorila predsjednica Povjerenstva Sanda Ham, a potom se nazoćnima obratio zakladnik Damir Foretić odajući počast preminulom zakladniku Źeljku Źiliću. Njegovu je sinu, u spomen na oca i zahvalu za oćeve zasluge u Zakladi, dodijeljen kipić Ivana Šretera.

Održan je okrugli stol o hrvatskom jeziku, a potom su urućene nagrade dobitnicima. Na okruglom stolu govorilo se o pitanjima suvremenoga hrvatskoga jezika, a kraća su izlaganja održali ćlanovi Povjerenstva: Igor Ćatić (o hrvatskom nazivlju), Hrvoje Hitrec (svoj je govor o hrvatskom otporu protuhrvatskoj jezićnoj politici: Bitka između ćasnika i oficira na jezićnoj njivi, objavio na portalu Hrvatskoga kulturnoga vijeća <https://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/hhitrec/41322-h-hitrec-79.html>), Mario Grćević (o hrvatskom jeziku u normama mećunarodne organizacije za normizaciju – rad je objavljen u prošlom broju Jezika, <https://hrcak.srce.hr/clanak/435041>), Dubravka Smajić (o poloćaju hrvatskoga jezika u javnosti i osjetljivosti javnosti na jezićne pogrješke – rad se objavljuje u ovom broju), Marko Kovaćić (o jezićnom ćistunstvu i normi – rad se objavljuje u ovom broju) i Lidija Vešligaj (o novotvorenicama i digitalnim alatima u nastavi – rad se objavljuje u ovom broju).

Sanda Ham

sham@ffos.hr

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2023.70.15>

GOVORIMO LI DANAS DOISTA HRVATSKI?

Pitanje iz naslova moće se komu u prvi tren ućiniti pomalo neobićnim ili ćak pretjeranim, no ipak ga moćemo s pravom postaviti hrvatskoj javnosti, a katkada i svatko od nas sama sebe isto zapitati. I to u smislu one poćeljne inaćice hrvatskoga jezika u javnoj uporabi, a to je knjićevni jezik (standardni).

Svi ćemo se mnogo puta zateći u situaciji da trebamo govoriti ili pisati knjićevnim hrvatskim jezikom, neovisno o stupnju svojega obrazovanja ili struci, i to ponajprije zato jer se jedino takvim jezikom moćemo svi u Hrvatskoj u potpunosti sporazumjeti. Prema stanju današnjega hrvatskoga javnog jezika ćini se kao da smo tu ćinjenicu tijekom cijeloga posljednjega desetljeća zaboravljali. Potvrćuju to rijeći našega pokojnog jezikoslovca Marka Samardćije, koji je još 2002. godine u Rijeci u svojem izlaganju na neobićan i zanimljiv naćin upozorio na tadašnje nezavidno stanje u našem jeziku, ne bi li ga tako prikazao što slikovitije i time ostavio jaći dojam te postigao zapaćeniji, snaćniji ućinak na našu svijest (i savjest). Naime, tada